

Posudek dizertační práce Pavla Gončarova

Internetové memy a jejich význam pro výzkum mytologií

Dizertační práce Pavla Gončarova je mimořádně ambiciózní, zároveň ale i mimořádně rozporuplná. Mýtem a mytologiemi v kulturách archaických i „moderních“ se zabývám od univerzitních studií, s podobnou prací jsem se ovšem dosud nesetkal. Jako vystudovaný anglista, který se shodou okolností pohybuje v oboru komunikačních a mediálních studií, kulturologie i věd o umění, se domnívám, že jsem schopen předloženou práci odpovědně posoudit.

Gončarovův text je bez pochyb originální, provokativní a místy podnětný, obsahuje řadu pozoruhodných postřehů a neotřelých analogií. Pokud by byl vydán knižně, jistě by si získal řadu čtenářů. Jako dizertační (kvalifikační) práce je ovšem podle mého názoru zcela nepřijatelný, především pro nepodloženou argumentaci a spekulativní povahu.

Zřejmě je nutné zcela pominout otázku, zda je vůbec možné přistupovat k mýtu natolik racionálním způsobem, jaký Gončarov zvolil. Pouze poznamenávám, že západní posedlost kategorizováním (autor píše o „kategorizující mysli“ /categorizing mind/ jako by šlo o antropologickou konstantu) není společná všem kulturám, rozhodně ne „čínské“, k níž se autor často vyjadřuje. Hlavním důvodem mého odmítavého postoje k této práci je podle mého názoru nepřijatelné (tj. neobhajitelné) pojetí mýtu.

Pokud je mi známo, autor nevychází z žádného uznávaného – kulturně (či sociálně) antropologického, religionistického, filosofického, případně sémiotického – pojetí.¹ Představuje pojetí více méně vlastní, které předkládá v podobě několika dogmaticky formulovaných tezí. Čtenář práce nemá jinou možnost než tyto formule přijmout za své, případně je zcela odmítnout. Takový postup by v dizertační práci používán být neměl. Autorovy teze tak zůstávají nepodloženými domněnkami. Domnívám se, že autor měl vysvětlit, proč dává přednost těmto konkrétním názorům před jinými, proč zastává právě takové stanovisko, proč přichází s vlastním pojetím mýtu, existují-li funkční přístupy, které se dlouhodobě teoreticky osvědčují. Výsledná práce proto podle mého názoru působí dojmem stavby bez základů.

Autor měl udělat vše, co bylo v jeho silách, aby své pojetí mýtu obhájil rovněž proto, že ony výchozí domněnky jsou přinejmenším odvážné. Výstižný je v tomto ohledu už počátek Abstraktu: „Tato dizertační práce tvrdí, že základ mýtu spočívá v novelizujícím se a komplexifikujícím se rituálu post-totemické oběti.“ (5) Těžko soudit, zda každý mýtus směřuje ke stále větší komplexnosti, vždyť každý systém unese pouze určitou míru složitosti, provázanosti svých složek. Zřejmě by bylo přiměřenější považovat za jeden (!) z charakteristických rysů mýtu „permanentní rekonstrukci“ (Claude Lévi-Strauss). Ačkoli některé pasáže věnované významu oběti považuji za velmi povedené, nedomnívám se, že tyto dva procesy mohou postihnout „základ“ jakéhokoli jednotlivého mýtu, natož mýtu jako takového. Proč považuje totemismus za univerzální, autor neobjasňuje. Podobných paušálních soudů obsahuje práce nespočet.

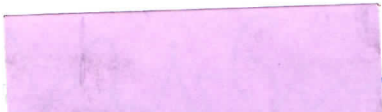
¹ Terence McKenna a Elizabeth Vandiverovou nelze považovat za povolané autority formátu Clauda Lévi-Strausse, Georgese Dumézila, Karla Kerényi, Lea Frobenia, Ernsta Cassirera, Ruth Benedictové, Clifforda Geertze, Jana Assmanna ad.

Mýtomotorika podle autora spočívá výhradně v setkání stávajícího systému s novou skutečností, což je – především v souvislosti s archaickými mýty – dosti radikální myšlenka, kterou je nutno obhájit, nikoli pouze konstatovat. Za nepřijatelnou – dokonce i v rámci jeho vlastního výkladu – považuji autorovu tezi, že „the subject matter of myth is the physical world“ (12); s natolik materialistickým pojetím mýtu se lze setkat jen výjimečně. Autor se bohužel příliš nezabývá klíčovými problémy každého pojetí mýtu: chápáním posvátna, transcendence, vztahem života a smrti, vztahem mýtu k dějinám, jazyku, kulturním vzorcům, společenskému a případně civilizačnímu uspořádání. Při četbě jsem měl často dojem, že text nerozlišuje mezi mýtem a rituálem, mýtem a mytologií, jazykem a mýtem, společností a kulturou, mýtem archaickým a „moderním“.

Další zásadní problém práce představuje autorovo chápání arbitrárnosti sémantických systémů, které nelze označit jinak než za extrémní. Výroky jako „Any object can be symbolic of anything and any syntax between two objects is arbitrary“ (26) podle mého názoru nelze považovat za vážně míněné. Symbol jistě může být interpretován mnoha způsoby, žádná interpretace ale není nahodilá. Nemohu souhlasit s prohlášením, že „It is completely arbitrary whether one expresses the concept of *calm* as a woman under a roof or as a woman and a child.“ Zde se nemluví pouze o čínském znaku, ale duchu básnictví, pro nějž je klíčová přesnost vyjádření.²

Podobně by se dalo pokračovat dlouho. Takřka každý odstavec obsahuje přílišná zjednodušení, paušalizující soudy a zkratky³, věcné nepřesnosti i chyby (dokonce ohledně dějin literatury a umění). Výklad je navíc veden místy dosti chaoticky. Klíčová souvislost mezi mýtem, poesií a komiksem není hodnověrně doložena, hodnota autorovy analýzy je v daném kontextu proto zpochybnitelná. Jelikož právě v provedené analýze spočívá vlastní přínos autora, navrhuji, aby se ji pokusil zasadit do jiného interpretačního rámce.

Dizertační práci Pavla Gončarova k obhajobě bohužel doporučit nemohu.

doc. Mgr. Jakub Guziur, Ph.D.

University of New York in Prague (Department of Communication and Mass Media)

Ostravská univerzita (Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty)

² Nota bene. Představa nahodilosti vztahu mezi označujícím a označovaným je ryze moderní myšlenka, nejsem si jist, zda je šťastné aplikovat ji na jazyky všech kultur ve všech obdobích. Osobně se domnívám, že tato představa vypovídá především o přístupu moderních obyvatel Západu k jazyku. Cožpak nelze tvrdit, že právě mýtus a (do jisté míry) básnictví nahodilost vztahu mezi označujícím a označovaným zpochybňují?

³ Uvedu jeden příklad neobhajitelného zjednodušování a směšování: „Since western culture was for centuries dominated by the Christian doctrine which usurped almost all physical and mental space for poetic expression and banished any other rites as pagan, it was a strenuous effort for poetry to find its way out of the confines of a folk song sung in a work field, out of the church and out of the page. It was only with the colonial era, the globalization of economy, redistribution of wealth, and emergence of middle class that there has sprung up a time for leisure. The topics of poetry which could now be read aloud to leisurely crowds in tea and coffee houses helped to show the relativity of traditional myths, which were compared with various other myths which served the same function in cultures around the globe.“ (30)